

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 57. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius02val-shoot-idm139771562419968.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Fortalen.

Den almectigste Gud haffuer fra verdens begyndelse vdaff sin store naade oc miskundhed beust menniskens Slect en offuermaadig stor velgerning/ I det hand haffuer obenbaret sig met klar Røst oc sant vidnesbyrd vdi sit ord/ Huor vdi hand vil ocsaa bekendis for en Gud/ oc lade vdrobe sine merckelige gerninger/ oc hand vil at mand skal der vdi kende hans Søn vor Herre Jesum Christum met sin ære oc Herlighed. Ja hand vil der vdi giffue tilkende den rette vey til den euige Salighed/ som den hellige Daudid siger: Dit Oid er it Liuss faar mine fødder etc. Vdi huilcken Psalme hand beder flitelige/ at hand maate beuaris i Guds ord/ oc hand loffuer det storlige/ ath mand der ved kand læriss/ rørisss/ regerts/ trøftis/ frelsis fra synden oc salig gøris/ huilcket hand och saa giffuer rigelige til kende i den nittende Psalme.

Derfaare priser Daudid den Mand/ och siger hannem salig ath vere/ som haffuer sin lyst i Herrens Lou/ oc offuertentcker hans Lou dag oc nat. Ja derfaare befaler Gud selff at hans Lou skal beseglis vdi hans Discipier/ och hand foruiser alle hen til Louen oc til vidnesbyrdet hoss Esaïam Prophete/ och necter Guds ords Foractere morgen Liuset/ ath hand der met vil giffue til kende/ ath ingen kand begribe eller forstaa hans villie vden ved ordet/ oc at alle menniske vden ordet bliffue i vankundigheds mørckhed/ ind til de skiudis ned houitkolds til heluede.

Vdi den femte Mose bog giffuis tilkende/ at Gud vil at der skal tnted leggis til hans ord/ och ey heller fratagis/ huilket er en fast grund och beuisning/ at Guds ord er aldellis nødtørtigt til Salighed/ Oc at den Hellig Aand der ved indleder Mennisken vdi al sandhed. Thi det er sant/ nytteligt oc nock saa at mand haffuer tcke Menniskens decret behoff met oc offuer Guds ord/ thi det vaare mørckets offuer Liuset. At Guds ord i det Ny och Gamle Testamente er nock til Salighed/ beuiser Christus hoss Lucam der som hand saa siger: De haffue 58 Mose och Propheterne/ høre sig dem/ Oc hoss Johannem: Randsager Scrifften/ effterdi at i acte eder at faa der vdi det euige liff. Oc den hellige Paulus siger: Huo som predicker it andet Euangelium/ bliffue sig forbandet. Och Augustinus siger: Huo som giffuer andre Scriffter mact eller hellige acter vden dem/ som den hellige Kircke haffuer vedtaget/ være sig forbandet.

Guds ords sandhed beuisis i Christi bøn/ hoss Johannem der som hand siger: Dit ord er sandhed. Oc vdi S. Hansis Epistel. Det Gamle oc Ny bud er sant/ Oc det sande Liuss skinner nu. Mose scriffuer i den fierde bog/ Gud er icke som Mennisken ath hand kand liue. Oc Augustinus siger: Mine Brødre ieg beder eder/ giffuer act paa den hellige Scrifft/ om den haffuer bedraget nogen/ eller sagt noget och det er anderlunde skeet/ Det vil visselige saa kee til enden/ som der vdi staa screffuit/ Oc en anden sted/ Mig tyckis det at være saare skadeligt at tro noget at vere løgn i de hellige Bøger/ det er at de som haffue screffuit same Bøger skulde haffue liuget noget i deris bøger.

Den hellige Scrifftis nødtørtighed giffuis klarlige nock tilkende vdi dette ene stycke/ at Troen som alene gør Mennisken salig/ foruden huilcken det er wmueligt at teckis Gud/ kand ingen anden sted findis eller hentis/ end aff Guds ord/ end aff den hellige Scrifft/ Som S. Pouel siger: Troen er aff hørelsen/ oc hørelsen er ved Guds ord.

Om den hellige Scrifftis nytte oc gaffn scriffuer S. Pouel til de Romere. Huad der er screffuit/ det er screffuit til vor lærdom/ Oc i det andet Sendebreff til Timotheum/ Al den Scrifft som er offuen ned kommen fra Himmelen/ er nyttelig til at lære/ at formane/ at straffe.

Sandelige effterdi at alleniste den hellige Scrifft/ som kaldis Canonica scriptura vdi det gamle och ny Testamente begriber vdi sig al den lærdom/ som er om Gud/ vere sig Louens eller Euangelij lærdom/ da bør den at skillies fra de bøger/ som den hellige Christelige Kircke kalder Apocriphos/ det er ellers nyttelige bøger som findis i Bibelen/ til Folckis opbyggelfe/ 59 alligevel at mand fan icke aff dem beuise oc forsuare vor Saltgheds lærdom/ som aff de andre/ om huilcke Christus taler hoss Lucam saa sigendis: Det er behoff at alle de ting skulle fuldkommis som staa screffne i Mose Lou/ i Propheter oc Psalmer om mig. Oc den hellige Petrus taler om Propheternis bøger/ oc siger: Prophetier komme icke aff Menniskens villie/ Men de hellige Guds Menniske taleder som de vaare tiltuingde aff den Hellig Aand. Oc den hellige Augustinus siger: Lader oss vige oc samtycke vdi den hellige scrifftis myndighed/ som icke kand bedrage oc ey heller bedragis/ oc atter igen/ Jeg acter inted at vere bedre/ renere oc gudeligere screffuit end al den Scrifft som den hellige almindelige christelige Kircke holder under det gamle Testamentis naffn. Thi huad der er vdi same Scrifft/ det er || saa høyt oc saa guddommeligt/ at det er aldellis Sandhed/ oc aldermest beskicket til at verquege oc forny menniskens hw oc sind/ at huer kand opøse der aff saa meget som hannem kand nock vere/ der som hand ellers giffuer sig til at opøse gudfryctelige/ oc som den sande Religion vdkreffuer.

Der faare bør alle Christne menniske/ met aller størst ære oc verdighed at anname oc lære den hellige Scrifft/ vdi de rette gamle oc ny Testamentis Canoniske bøger/ Oc holde dem icke aleniste at vere nock for en lerdøm/ men ocsaa nyttelige och allermest nødtørtige til at kende Gud oc Guds Søn rettelige oc til den euige Salighed.

Men om den hellige Scrifftris rette forstand/ effterdi at Christus selff oplod Disciplernis sind/ at de kunde forstaa scriffterne/ bør alle Christne det oc saa at vide/ at den hellige Scrifftris vdleggelse er icke bunden til nogen mact/ sted eller tid/ Men er en Guds gaffue som nedkommer fra Liusens Fader/ som giffuer alle rundelige/ oc giffuer sin Lou vdi deris sind at de skulle alle vere lærde/ icke aff nogen tiltuongen vdleggelse aff mennisken/ men aff Guds besynderlig naade oc gaffue/ Thi end dog mand lærer den sande lærdom om Gud aff det mundeligt ord/ ved same ords tienste oc predicken/ som der staar screffuit i Psalmen/ Din talis forklaring opliuser oc 60 giffuer de vnge forstand/ det skeer aff Textens mening i Scrifften/ effter som det der gaar faare oc følger effter i same Text/ suarer lige til same Sentens oc mening/ effter Troens rette Snore/ dog er det Faderen som inden til drager ved aanden/ Som Johannes scriffuer/ Jngen kommer til mig/ vden min Fader drager hannem.

Oc den Hellig Aand er alene Mesteren oc den alter beste Scriffstens vdleggere oc Forklarere/ som Johannes siger en anden sted/ Den hellig Aand skal lære eder al ting/ oc hand skal ihu skiude eder alt det som ieg haffuer sagt eder. Thi lige som Guds Søn framførde det hellige Euangelij røst aff sin euige Faders skød/ saa er oc saa Euangelij Forstand och mening langt offuer vort skel oc Fornufft/ Oc det hellige Ords forstand er nedkommen fra Himmelen.

Derfaare skulle wi altid bede Gud der om/ at hand vil oplade oc obenbare oss Scriffstens rette Forstand oc mening/ Giff mig forstand (siger Daud) at ieg kand lære dine bud/ oc at hand vil besegele Louen i sine Discipler/ som alle Historier i alle tider bære vidne om hannem/ at hand haffuer saa gjort/ Fra den første Seth Abels broder oc ind til denne tid/ ved alle Propheter oc Discipler som haffde den gaffue til at vdlegge Scrifften/ ved huilcken hand vilde obenbare sig/ oc lade forklare sin Sons ære. Thi denne er Scriffstens besynderlig mening/ at forklare Guds Søns ære. Som Augustinus siger: Læss alle Propheters bøger/ Forstaar du icke Christum der vdi/ huad finder du der da/ som icke er wsmagende oc end daarligt til met. Forstaar du Christum der vdi/ da smager det icke aleniste/ som du læss/ men ocsaa gør dig drucken. Oc Christus siger selff: Scriffterne bære vidne om mig. Huo som icke effterfølge denne Troens rette Snore/ de forstaa icke vel den hellige Scriff/ men vdøse oc lære idel Ketteri/ oc falsk lærdom til at gribe oc fange fattige Siæle met. Derfaare paaminder Augustinus oss ret/ der som hand siger en anden sted/ Mine aller kiærteste oss bør varlige at høre disse ting/ effterdi at wi ere ekon børn til at forstaa dem/ oc handele dem met it gudfryctigt hierte oc met skeluelse oc beuelse.

61

Der som wi beholde denne hellige regel at wi kunde forstaa noget i Scrifften effter Troen/ som wi ere indlærde vdi/ da kunde wi ocsaa glede oss der ved lige som ved den rette gode mad eller spise/ Men der som noget er wi kunde icke forstaa effter Troens rette snore/ da skulle wi icke tuile der paa/ men holde stille mett vor forstand/ ind til wi lære at forstaa det ocsaa. Oc atter en anden sted/ Vdi alle hellige bøger bør oss at beskue/ huilcke de euige ting ere som der giffuis til kende vdi. Huad der fram sigis at være giort/ huad der Propheteris at komme skulle i framtiden/ Huad der befalis eller paamindis at mand skal gøre. Oc en anden steb/ Besynderlige raader ieg dig til at læse Apostlernis Scriff/ Thi vdaff dem skalt du opueckis til at forstaa Propheterne/ Huor vdi hand giffuer klarlige nock tilkrende/ at det er den beste oc besynderligste vdleggelse paa Scrifften/ at vdlegge den ene sted met den anden/ oc en ypperlig gaffue at kunde vdtyde en mørck oc wforstandelig sted/ ved den som klarere oc forstandeligere er/ som Propheternis Scriff ved Apostoliske Scriff.

Och effterdi at Christus/ der hand foer op til Himmelen/ gaff Mennisken gaffuer/ som vaare Propheter och Doctorer/ det er Scriffstens vdleggere oc vdtydere. Huo forstaar icke at Scriffstens vdleggelse er Guds gaffue/ som mand bør at bede dem om som giffue sig vd faare at haffue samme gaffue/ Saa at ingen ligmand tør tage sig faare/ at vdlegge Scrifften/ alligeuel at hand haffuer lærd at læse i Scrifften/ men hannem bør at sige som den ædel Mand sagde til Philippum Apostel/ Huorlunde kand ieg det forstaa/ vden nogen vdleggere mig det? Oc Philippus lagde hannem saa den sted vd i Esaie bog/ Som oc Christus selff vdlagde dem || aff Nazareth en anden sted vdi Esaie bog. Ellers maa vel huer selff læse den hellige Scriff vdi sit eget tungemaal/ oc vdi andre tungemaal som hand forstaar/ huer tunge kand bekende Gud/ etc. Men vdleggelsen er en Guds besynderlig gaffue/ och it liuss som optendis i deris hierter som den hellig Aand skencker samme gaffue/ Thi det er en aff den hellig Aands besynderlige gaffuer/ som den hellige Paulus opregner til de Corinther.

62

Men om de hellige Forfædre oc deris Scriff oc vdleggelse/ disligeste om Concilij oc deris Statuter/ Item om dem som vdsette den hellige Scriff aff it tungemaal paa it andet/ lærer oc befaler den hellig Aand oss vdi S. Hansis Sendebreff/ der som hand saa siger: Prøffuer Aanderne om de ere aff Gud/ Huor ved skal mand prøffue dem? ved fundamentet som er Guds ord/ der ved skal mand dømmen oc skelne imellem Guld/ Sølf oc Perler/ oc imellem Træ/ Høe oc Straa. Thi wi haffue en Mestere som er Christus/ oc til hans lærdom/ som er sandhed/ som er ren oc ingen kand bedrage/ skulle wi/ som til en ret prøffue steen/ holde alle deris Scriffter/ som wi kalde Patres/ Item alle Concilia oc Decreter/ alle Bibelens vdtolckere/ Huilcket de hellige Patres selff ville haffue/ som det kand oc beuisis vdi deris Scriff.

Den hellige Augustinus scriffuer saa til S.Hieronnum: Jeg bekender faar din kierlighed/ at ieg haffuer lært

at gøre alleniste den hellige Scrifftis bøger den reuerentz oc ære/ at ieg tror vtsselige at ingen af dem som screffue same bøger haffue farit vild/ oc der som ieg finder noget i same bøger/ som icke siunis sant at være/ da tuiler ieg inted paa/ at det er ey enten forseet aff den som bogen haffuer omscreffuit eller oc icke forstaat aff hannem/ som bogen haffuer vdtolcked/ eller oc ieg kand icke forstaa det. Andre som haffue screffuit bøger læser ieg saa/ vere sig huor hellige eller lærde de kunde vere/ at ieg holder det icke for sant at vere for de haffue saa screffuit/ men for de kunde beuise mig det sant at vere vdaff den hellige Scrifft. Jeg tror icke min broder at du haffuer anden mening/ heller at du holder dine bøger lige ved Propheters oc Apostlers bøger/ om huilcke mand maa ingelunde tuile.

Disse oc andre saadane Regele vdi S. Augustini bøger/ vdi huilcke hand gør skilsmysse imellem den hellige Scrifft oc de hellige Fæderis Scrifft/ bør mand vel at mercke oc beuare/ effterdi at S. Augustinus er en Krone offuer de andre Patres. Nu ville wi ocsaa høre noget huad de andre holde der om. S. Hieronimus scriffuer saa offuer Mattheum: Det som icke haffuer sin myndighed oc beuising aff den hellige Scrifft/ 63 maa mand saa lettelige foracte som giffue nogen mact. Oc paa en anden sted/ Man skal huercken effterfølge Foreldernis eller de gamles vildfarelse/ men den hellige Scrifftis myndighed/ oc den mact met huilcken Gud selff lærer.

Gregorius scriffuer: Lader oss enten forskiude Menniskens ord/ eller oc læse dem met beskedenhed.

Bernhardus scriffuer saa: Jeg vil heller opøse Saligheds lærdom ass brønden selff end aff strøme oc becke/ thi huo som forlader brønden oc søger becken/ det er til fare/ at hand ey ved enden paa becken/ falder i haffuit oc bliffuer borte.

Aff disse vidnesbyrd er det io obenbarligt/ at baade de hellige Patrun och Conciliorun mact oc myndighed er hellig oc stor oc verd at holde vdi heder oc ære/ dog effter som de kunde beuise deris scrifft met den hellige Scrifft/ oc icke ellers. Thi mand nødis til at bestaa de hellige Fædre oc de hellige Concilier det at de haffue giort den hellige Christelige Kircke en wsigelige nytte oc gaffn/ met deris Scrifft/ huor met de haffue forsuarit den rette lærdom/ mod alle haande Kætteri oc vildfarelse/ Men dog kunde de icke orsagis/ at de haffue ey somme steds/ screffuit noget til aff deris eget/ vden Guds ord/ oc ere icke samdirectelige met huer andre/ saa at Gratianus in Decretis/ oc Magister Sententiarum lagde dem effter at ville forlige dem/ men det vaar dem icke mueligt.

Men dem som vdtolcke Bibelen paa andre tungemaal/ bør mand saa langt at betro som de rettelige effterfølge Ebraiske oc Gredske tungemaal effter S. Pouils regel/ Prøffuer al ting/ oc holder ved det gode/ etc.

Derfaare kand huer lettelige formercke at den hellige Scrifft er oc bør at vere vor bekendelsis rette grunduaal/ oc at oss bør flitelige at læse och lære den/ icke bøye der fra enten til den venstre eller høyre side.

Saa er det io nytteligt oc gaat at paaminde oc formane den Christne Læsere/ at det er storlige behoff/ at de som ville læse oc forstaa den hellige Scrifft/ skulle faar alle ting inderlige oc aluorlige bede/ oc nedfalde faar Gud som faar den rette Læremestere i denne kunst/ oc begere en hellig oc god 64 Aand som dem vil opliuse/ gøre dem forstandige oc lære dem. Ja som vil gøre deris hierter/ saa meget som mueligt er/ rene aff al lastelig besmittelse oc wrenhed/ Oc rolige och stille aff den kødelig begerelsis wrolige tilfald och fristelse/ Paa det at Guds enige || sandheds billede som i den hellige Scrifft er malet/ maatte skinne oc liuse der vdi.

Derfaare bør oss at føre til den hellige Scrifft pure oc rene hierter/ oc icke drage vore affecter der ind och der met besmitte hende/ men søge først Gud i den hellige Scrifft/ oc lære hans villie oc forfremme hans ære/ at wi kunde finde vor genløselse oc salighed/ oc vor nestis nytte oc gaffn. Det enfoldige Troens øye skal icke see til andet/ end til de Himmelske ting.

Oc skal der ocsaa vere vdi læseren en induortis brendende begerelse oc kierlighed til den hellige Scrifft. Thi det kaaftelige Klenodi/ vil icke alenifte vere elsket/ men vil oc haffue it hungrigt oc tørstigt hierte som icke seer til andre ting/ Vilt du gaa ind i den hellige oc lønlige sted/ saa leg aff dig al hoffmod och stolthed. Thi Guds Aand skyer oc flyer saadane ting/ och boer gerne vdi it fornedrigt oc ydmygt hierte. End dog Pallatzet er vilt och herligt/ saa er dog dørren saare lau oc trang/ Derfaar maat du alt bøye din stercke oc stinde halss/ oc bucke om du vilt at mand skal lade dig ind.

Naar du kommer da ind/ saa holt dig tuctelige oc christelige/ oc det som bliffuer opladit faar dig oc dig til kende giffuit/ det beholt met stor tuet/ forundrelse oc reuerentz/ oc huad dig icke til kende giffuis i Scrifften/ det skalt du icke aff din fornufft randsage effter.

Finder du noget i den hellige Scrifft som du icke forstaar/ eller dig tyckis/ at det er imod huer andet/ da skalt du icke giffue Scrifften nogen skyld eller straff/ men legge det din wforstandighed til/ oc icke den hellige Scrifft. Tenck at du forstaar det icke/ eller oc at det haffuer en anden forstand.

Den rette klarhed oc klare liuss til at opsøge Scrifften forstand/ kommer der aff/ naar mand icke aleniste gtffuer act paa huad der sigis oc skriffuis/ men om huem oc huo det haffuer screffuit eller sagt/ met huilcke

ord/ paa huad tid/ vdi huad 65 mening/ met huilcke vilkaar/ huad faar oc effter gaar. Somt er skeet oc screffuit/ at wi skulle lige saa gøre/ som der Abraham trode paa Gud oc vaar hannem lydig/ Men somt at wi skulle det fly oc tage oss vare der faare/ som der Daud tog Hustruen fra den fromme Vria/ oc loed hannem sla ihel.

Vdi saa maade maa mand viselige och forsiunlige vandre i Scrifften/ och i Troens oc kierligheds liuss/ oc det bruge met stor aluorlighed i alle ting/ oc bede oc robe til Gud om naade/ at mand ingen tid farer vild eller falder fra scriffstens rette mening. See til huad tid/ huad person huer stycke hører hen. Dette maa vere nock der om sagt/ huad mand skal holde om den hellige Scrifft/ oc hendis forstand/ om de hellige Fædris Scrifft/ Conciliter oc Scriffstens vdtolckere oc huorltwde mand kommer til den hellige Scrifft/ oc huorlunde mand skal vandre der vdi/ Oc end dog at det er meget fuldkommeliger oc fliteligere tilkende giffuit aff mange fromme oc lærde mend baade i fordum tid och nu i vor tid/ dog er det nytteligt at den Chrtstne Læsere her paamindis huorlunde hand sig skal skicke til at læse vdi denne Danske Bibel Gud til loff oc sig selff til forbedring oc en salig opbyggede Vor Herre Christus giffue naade effter hans løffte/ at hans Rige kunde formeris oc verden kunde bedre sig oc bliffue from.

AMEN.